

GOCE DELCHEV UNIVERSITY IN SHTIP, FACULTY OF LAW

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

СЕДМА МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА

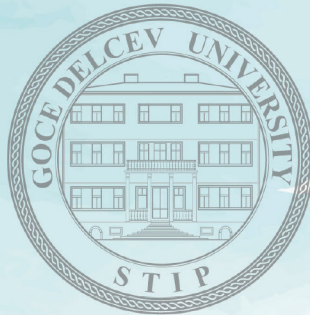
ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО
ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

GOCE DELCHEV UNIVERSITY - SHKOP
FACULTY OF LAW

ШТИП, 2020
SHKOP, 2020

GOCE DELCHEV UNIVERSITY IN SHTIP
FACULTY OF LAW
Republic of North Macedonia

SEVENTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

SOCIAL CHANGES IN THE GLOBAL WORLD

PROCEEDINGS

Shtip, 2020

**УНИВЕРСИТЕТ ИМ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВА
ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ ШТИП
Республика С. Македония**

СЕДЬМОЙ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СОЦИАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2020

Seventh International Scientific Conference: SOCIAL CHANGES IN THE GLOBAL WORLD
© 2018 Copyright Goce Delchev University in Shtip, Republic of North Macedonia.
Address: Goce Delchev University, Shtip, Faculty of Law,
ul. Krste Misirkov bb, PO box 201, 2000, Shtip, R. N. Macedonia.
www.ugd.edu.mk

Печати / Print Универзитет „Гоце Делчев“, - Штип / University "Goce Delchev" - Shtip

Уредник: Милица Шутова, Јорданка Галева, Наташа Донева

Технички уредник: Кире Зафиров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

32(062)

34(062)

МЕЃУНАРОДНА конференција "Општествените промени во
глобалниот свет" (7 ;2020 ; Штип)
Општествените промени во глобалниот свет : [политика, правници] :
зборник на трудови : [Штип, 3-4 Септември, 2020] / Седма
меѓународна конференција. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев",
Правен факултет, 2020. - [762] стр. : илустр. ; 23 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-778-0

а) Политика -- Собири б) Право -- Собири

COBISS.MK-ID 52580869

- All manuscripts were subject of double-blind peer review process.
- No responsibility can be accepted by the publisher or compilers for the accuracy of the information presented. The expressed opinions are of the authors and does not necessarily coincide with views of the Program Committee and the Organizational Committee of the conference
- The UDK numbers for each of the manuscripts are contained in the electronic version of the proceedings, available on: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/scgw>

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Milica Sutova PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip, Republic of North Macedonia, milica.sutova@ugd.edu.mk

Jordanka Galeva PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip, Republic of North Macedonia, jordanka.galeva@ugd.edu.mk

Natasa Doneva LL.M, Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip, Republic of North Macedonia, natasa.doneva@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Agim Nuhiu PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhiu@unite.edu.mk

Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org

Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk

Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be

Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk

Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com

Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk

Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru

Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com

Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Ice Ilijevski, PhD, Faculty of security – Skopje, University St. Kliment Ohridski – Bitola, iiljevski@fb.uklo.edu.mk

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delchev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jovan Zafiroski, PhD, Faculty of Law, St Cyril and Methodius University in Skopje, j.zafiroski@pf.ukim.edu.mk

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitnabe PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitnabe@ugd.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Migena Leskoviku Prof. Dr, University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, dr.naserademi@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Nikolai Baranov PhD, Baltic state technical university Voenmeh, At. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia, nicbar@mail.ru

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Novak Krstić, PhD, Faculty of Law, University of Niš, novak@praf.ni.ac.rs

Olga Koshevaliska PhD, University “Goce Delchev”- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Ruzica Simic Banovic, PhD, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human Research Department of "G. Baritui" History Institute, Romania, silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research, University “St. Cyril and Methodius”, Skopje, Macedonia, bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, American University of Ras Al Khaimah, Ras Al Khaimah, UAE, suzana.zdravkovska@aurak.ac.ae

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia, tamara.perisin@pravo.hr

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr
Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be
Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru
Zeynep Ece Unsal, PhD, Istanbul Gelisim University, Faculty of Economics
Administrative and Social Sciences - Department of Political Science and
International Relations, zeunsal@gelisim.edu.tr

TABLE OF CONTENT

LAW.....	15
Valdis Bluzma	
UNIFICATION VS. LOCAL AUTONOMY: EVOLUTION OF LAW IN BALTIC PROVINCES UNDER RULE OF THE GREAT POWERS IN 16TH – 19TH CENTURY	17
Vanda Božić, Suzana Dimić, Mirjana Đukić	
TAX CRIMINAL OFFENSES AS A HIGH DEGREE OF THREAT FOR MONEY LOUNDERING	41
Natalia Butusova	
RESPONSIBLE STATE AND CONSTITUTIONAL REFORMING (ON THE EXAMPLE OF RUSSIA)	57
Iliya Vasilev	
WHAT IS THE “FAIRNESS” IN CASE OF APPLYING FOR THE RETROACTIVE THERAPEUTIC USE EXEMPTION IN SPORTS	83
Dejan Vitanski	
DETERMINATION OF THE MATERIAL TRUTH IN THE ADMINISTRATIVE PROCEDURE	97
Jadranka Denkova, Andon Majhosev, Strasko Stojanovski	
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE ADMINISTRATIVE DISPUTE IN THE MACEDONIAN LEGAL SISTEM	113
Darko Dimovski, Misha Vujčić, Milan Jovanović	
HATE CRIME – CRIMINOLOGICAL AND LEGAL ASPECTS	127
Madalina Dinu	
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE GROUNDS LEADING TO THE DISSOLUTION OF MARRIAGE WITHIN DIFFERENT EUROPEAN LAWS	143
Toni Gjorgiev, Goce Stoilovski	
THE APPLICABILITY OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN CASE OF BIOLOGICAL WAR	151
Dijana Gorgieva, Emilija Gorgioska, Zorica Stoileva	
FOR THE NEED OF A SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN CIVIL PROCEDURE LAW	165
Zametina Tamara Vladimirovna, Kombarova Elena Valerievna	
CONSTITUTIONAL REFORM AND IMPROVEMENT OF THE PUBLIC POWER SYSTEM IN RUSSIA	181
Risto Ilioski	
LEGAL NATURE ON THE RIGHT TO COMPULSORY PORTION, SPECIFICS	203
Ivica Josifovik, Igor Kambovski	
ARTICLE 50 OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION VIS-A-VIS THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION	215

Miro Katić CONCEPTUAL DEFINITION OF VICTIM AND THE RELATIONSHIP OF INTERNATIONAL LAW TO VICTIMS	231
Olga Koshevaliska, Elena Maksimova, Lazar Nanev CRIMINAL OBSERVATION OF THE CONSEQUENCES OF THE EUROPEAN MIGRANT CRISIS	251
Sami Mehmeti THE 19TH CENTURY GERMAN LEGAL SCIENCE AND ITS CONTRIBUTION TO CONTEMPORARY PRIVATE LAW	269
Michaela Moravčíková REGISTRATION OF CHURCHES AND RELIGIOUS SOCIETIES, REFUSAL OF REGISTRATION AND CANCELLATION OF REGISTRATION IN CONNECTION WITH THE FIGHT AGAINST RADICALISM AND EXTREMISM	283
Edita Naskovska NEW LAW ON MISDEMEANOURS -EFFICIENT JUDICIAL PROTECTION.....	297
Božidar Otašević, Saša Atanasov, Dejan Labović PREVALENCE OF ILLEGAL LABORATORIES FOR MARIJUANA PRODUCTION IN SERBIA	315
Danijela Petrović THE ROLE OF EXPERT WITNESSES IN COMPENSATION OF NON – PECUNIARY DAMAGE PROCEEDINGS IN THE LEGAL SISTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA	331
Olga Porotikova THE CONCEPT OF OBLIGATION	347
Angel Ristov, Dejan Mickovikj GRATITUDE GROWS OLD VERY QUICKLY (OB INGRATITUDINEM).....	361
Aleksandra Rogleva PREVENTING CORRUPTION IN PUBLIC PROCUREMENTS IN DOMESTIC LEGAL SYSTEM	379
Aleksandra Rogleva, Elena Maksimova PREVENTING CORRUPTION IN PUBLIC PROCUREMENTS IN DOMESTIC LEGAL SYSTEM	397
Zorica Siljanovska, Krume Dzikoski THE ACTUAL STATE IN THE REGULATION OF THE NATIONAL NATURAL GAS MARKET	413
Stanka Stjepanović COMPENSATION OF DAMAGE CAUSED BY BEARS THROUGH THE PRISM OF COURT PRACTICE.....	429
Biljana Todorova THE IMPACT OF THE ENVIRONMENTAL TRANSITION ON WORKPLACE	445
Borka Tushevska Gavrilovikj, Violeta Sakleva SYSTEMS OF CONTROL IN PUBLIC PROCUREMENT WITH SPECIAL REVIEW ON PREVIOUS (EX-ANTE) PROCEDURE	459

Sejdefa Dzafce

ENVIRONMENTAL TAXES AS INSTRUMENTS IN THE
ENVIRONMENTAL PROTECTION POLICY OF THE
EUROPEAN UNION – SPECIAL EMPHASIS ON THE
ECOLOGICAL COMPONENT DURING TAXATION
OF MOTOR VEHICLES 487

POLITICS 503**Nikola Ambarkov**

THE COMPOSITION OF THE MAIN ELECTION BODIES IN THE
COUNTRIES OF THE FORMER SFRY 505

Nikolai Baranov

“DIGITAL PANOPTICON” AS AN OBJECTIVE REALITY OF
THE GLOBAL WORLD 529

Ivanka Vasilevska, Sinisa Ivanovski

THE ENLIGHTENED ABSOLUTISM IN WESTERN EUROPE SOCIETY 545

Jordanka Galeva

GEOPOLITICAL ASPECT OF DEFENCE POLICY AND
THE MILITARY FORCES OF ISRAEL, SINGAPORE
AND REPUBLIC OF MACEDONIA 557

Alexandra Glukhova

CIVIL AGENDA IN RUSSIA AND THE POLITICAL REGIME
RESTRICTIONS 579

Nikolai Grishin, Anna Maria R. Leenders

INTERNATIONAL NGOS AS ACTORS OF ELECTORAL GOVERNANCE..... 597

Ana Nikodinovska Krstevska

ILLEGAL MIGRATION, REPUBLIC OF MACEDONIA AND
THE EUROPEAN UNION: SOME OBSERVATIONS ON
THE READMISSION AGREEMENT 605

Fiammetta Ricci

SHARP POWER AND DIGITAL SURVEILLANCE:
THE NEW COGNITIVE WAR 619

SOCIETY..... 631**Marin Beroš**

ON HOSPITALITY (AFTER THE CRISIS) 633

Irena Avirovikj Bundalevska, Martin Ivanov

CHALLENGES OF MIGRANT FAMILIES FROM
EASTERN MACEDONIA 643

Negrov Evgeny Olegovich

MECHANISMS OF YOUTH POLITICAL COMMUNICATION IN
VIRTUAL SPACE AND ITS IMPACT ON POLITICAL SUSTAINABILITY:
"A THING-IN-ITSELF" OR A FACTOR OF STABILITY?..... 665

Radomir Stojanović

THE SOCIAL ESSENCE OF LAW AND POLITICS 685

Makedonka Radulovic, Sanja Mishevska

HARACTERISTICS OF THE FAMILY MODELS IN
URBAN AND RURAL AREAS 693

Slavejko Sasajkovski

THE PAPISM OF FANAR AND THE AUTOCEPHALITY OF
THE MACEDONIAN ORTHODOX CHURCH – ARCHDIOCESE OF 713

Strashko Stojanovski, Limonka Kocева Lazarova, Biljana Todorova

HIGER EDUCATION POLICIES:PROBABILITY OF HEIGHT
SCHOOL STUDENTS FOR CONTINUED STUDDING ON
UNIVERSITIES 729

MEDIA AND COMUNICATIONS..... 757

Andon Majhoshev, Jordanka Galeva, Iskra Koroveshoska, Jadranka Denkova

PERCEPTION OF FREEDOM OF EXPRESSION OF MEDIA
WORKERS IN THE EASTERN REGION OF THE REPUBLIC
OF NORTH MACEDONIA 759

LAW

ПРИМЕНЛИВОСТА НА МЕЃУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО ВО СЛУЧАЈ НА БИОЛОШКА ВОЈНА

Тони Ѓоргиев

Вонреден професор, Воена академија „Ген. Михаило Апостолски“ Скопје

Е-маил: tonigjorgiev@yahoo.co.uk

Гоце Стоиловски

докторанд, Воена академија „Ген. Михаило Апостолски“ Скопје

Е-маил: gocestoilovski1974@gmail.com

Апстракт

Во овој труд авторите ќе се обидат да пронајдат одговор на прашањето за применливоста на меѓународното хуманитарно право во случај на биолошка (бактериолошка) војна, историјата на војувањето и историјата на болестите се, несомнено меѓусебно испреплетени. Биолошкото војување како оружје ги користи бактериите, вирусите или други организми кои предизвикуваат болести и други токсини кои можат да се најдат во природата, целта е, да убие, онеспособи или сериозно да ги наруши борбените способности на непријателот. Забрането е според вообичаеното меѓународно хуманитарно право, како и различни меѓународни договори, употребата на биолошки агенсии, во вооружен судир е воено злосторство. Имплементацијата на меѓународното хуманитарно право како сегмент од меѓународното право кое ги обединува меѓународно - правните инструменти кои се применуваат во случаи на вооружени конфликти со цел лимитирање на последиците од истите, е прашање на кое меѓународната заедница и државите посветуваат особено внимание. Но се поставува прашањето за можноста на примена на меѓународното хуманитарно право во случај на биолошка војна. Авторите сметат дека како да се подзаборави оружјето за масовно уништување каде последните 3 (три) до 4 (четири) години акцент се даде на сајбер војување.

Клучни зборови: *хуманитарно право, биолошка војна, вооружен конфликт, меѓународно право*

THE APPLICABILITY OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN CASE OF BIOLOGICAL WAR

Toni Gjorgiev

Associate professor, Military Academy “General Mihailo Apostolski” Skopje,

E-mail: tonigjorgiev@yahoo.co.uk

Goce Stoilovski

PhD, Military Academy “General Mihailo Apostolski” Skopje,

E-mail: gocestoilovski1974@gmail.com

Abstract

In this paper, the authors shall make an effort to find answers for the issue of the applicability of the international humanitarian law in case of biological (bacteriological)

war, the history of warfare and the history of diseases which are unboundedly intertwined. The biological warfare as a weaponry uses the bacteria, the viruses and other organisms that cause illnesses and other toxins that may be found in nature, having an aim to kill, disable and seriously damage the combat capabilities of the enemy. It is forbidden, according to the common international law, as well as different international agreements, to use biological agents in an armed conflict since it is considered a war crime. The implementation of the international humanitarian law as part of the international law that unifies the international and legal instruments which are applied in cases of armed conflicts so as to limit the consequences from the same, is a question for which the international community and the states pay special attention. However, what is to be questioned are the possibilities to apply the international humanitarian law in case of a biological war. The author reckons that with all the emphasis that has been addressed to the cyber warfare in the last 3 (three) to 4 (four) years, the weapon for mass destruction is seemed to be a bit forgotten.

Key words: *humanitarian law, biological war, armed conflict, international law*

Вовед

Целта на Меѓународното хуманитарно право, кое претставува збир на правила, кои од хуманитарни причини, елиминирање на ефектите од вооружените конфликти. Меѓународното хуманитарно право се применува единствено при вооружени конфликти, не покрива внатрешни тензии или немири, како на пример, изолирани акти на насилство. Со подемот на екстремистичките групи и распаѓањето на воспоставениот меѓународен политички поредок кон крајот на 20 век., биолошкото оружје повторно започна да се перцепира како сериозна закана. Со Хашката конвенција од 1899 година строго е забранета употреба на отрови во воени цели, но сепак тие се користеле без оглед на забраната. Помеѓу двете светски војни подобрена е технологијата за изработка на оружје за масовното уништување, како и технологијата за испорака на оружјето на целта. Со напредок на технологијата зголемена е можноста за равојот на ова врста на оружје. Значително за бактериите е што тие во основа може да формираат комплексни асоцијации со други организми. Еден од најзначајните видови на бактерии за нас луѓето е патогенот. Во суштина бактериите формираат паразитска асоцијација со другите организми и стануваат причинител за голем број на болести како: туберкулоза, тетанус, тифус, сифилис итн. Овие болести во текот на историјата имаат однесено голем број на жртви. Можноста за дистанционно спроведување на овие вируси на луѓето довело и до интерес за нивно користење при обидите да се изврши агресија или да се исполни политичка цел врз друга држава. Замислете, едноставно „пуштање“ на бактериите во одредена држава, преку човек кој ги носи или преку воздухот, водата, храната, доведува до огромна смртност и непречена капитулација на спротивната страна. Во спротивно, здравствената и економската криза демнат во овие случаи на

неконтролирана појава на пандемии и епидемии. Впрочем, во ноември 1976, на документарен филм во Јапонија било откриено дека во Кина во моментот се спроведуваат експерименти од страна на Јапонската армија, односно се создава „бактериолошко оружје“. На само 20 километри од градот Манчурија, речиси 3000 луѓе се убиени во експериментите. Оружјето што се создавало имало застрашувачки елементи, керамичка бомба, полна со инсекти заразени со чума, колера и антракс. Оние кои некако ги преживеале овие монструозни тестирања и ден денес се во огромен шок од тоа што се случило. Опасноста од користењето на овие орудија за масовно биолошко уништување е огромна, поради неселективноста и бавната смрт, агонија на која и нема крај. Биолошкото војување користи хипотетичка воена техника што може да ја користат или нации или невладини тела - на пример, употреба на патогени - вируси, бактерии, други биолошки агенси кои предизвикуваат болести или токсини произведени од нив како биолошко оружје. Во 1972 година Соединетите Држави и Советскиот Сојуз усвоиле договор, одобрен од Генералното собрание на ООН и сега ратификуван од повеќе од 140 нации, за уништување на постојните резерви на биолошки оружја и воздржување од развој или складирање на ново биолошко оружје. Договорот дозволува истражување за одбранбени цели, како на пример, за развој на противотров за биолошкото оружје. Сепак, по падот на Советскиот Сојуз, било откриено дека Советите тајно ги зголемиле истражувањата и производството на широк спектар на смртоносни биолошки агенси. Многу нации во 20 век. спроведуваат истражување за развој на соодветни воени микроорганизми, вклучително и видови на сипаници, антракс, чума и некои нелетални агенси. Ваквите микроорганизми можат да се испорачуваат од животни (особено глодари или инсекти) или со аеросолни пакувања, вградени во артилериски гранати или боеви глави од ракети од земја до земја или воздух од земја, и пуштени во атмосфера за заразување со вдишување. Центрите за контрола и превенција на болести го дефинираат биотероризмот како „намерно ослободување на вируси, бактерии или други микроби кои можат да пијат или убијат луѓе, добиток или култури“.

1. Меѓународно хуманитарно право

Меѓународното хуманитарно право ги заштитува лицата кои не учествувале или повеќе не учествуваат во непријателствата и ги ограничува средствата и методите на војување. Меѓународното хуманитарно право е исто така познато и уште како воено право или како право за вооружените конфликти. Имплементацијата на Меѓународното право се реализира преку договорите меѓу државите – спогодбите или конвенциите, преку обичајните правила, кои се базираат на успешните практики на државите овие правила да ги воведат како правно-обврзувачки, но и преку базичните принципи. Меѓународното хуманитарно право се применува при вооружените конфликти.

Но, Меѓународното хуманитарно право не ја регулира ситуацијата, кога некоја држава може да употреби сила; ова е регулирано со значаен, но јасно дистинктиран дел од меѓународното право, кој е содржан во Повелбата на Обединетите Нации .

1.1. Потекло и краток историјат на Меѓународното хуманитарно право

Во четирите Женевски конвенции од 1949 година е содржано голем дел од Меѓународното хуманитарно право . Конвенциите, понатаму се доразвија и се дополнија со два дополнителни договори, Дополнителните Протоколи од 1977 година за заштита на жртвите во вооружените конфликти. Други договори кои ја забрануваат употребата на одредени оружја и воени тактики и кои заштитуваат одредени категории на лица и добра:

- Конвенцијата за заштита на културната сопственост во случај на вооружен конфликт, од 1954 година, плус двата дополнителни протоколи на истата;
- Конвенцијата за билошко оружје, од 1972 година;
- Конвенцијата за конвенционални оружја, од 1980 година и нејзините пет протоколи;
- Конвенцијата за хемиско оружје, од 1993 година;
- Конвенцијата од Отава за против-нагазни мини, од 1997 година; Види повеќе: WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Antrax in humans and animals, Fourth edition, World Health Organization 2008
- Факултативниот протокол на конвенцијата за заштита на правата на децата инволвирани во вооружен конфликт, од 2000 година.

Денеска, многу норми од Меѓународното хуманитарно право се прифатени како обичајно право, т.е. се прифаќаат како базични правила кон кои државите се придржуваат. Меѓународното хуманитарно право се применува само откако конфликтот отпочнал, и тоа подеднакво кон сите страни, без оглед на тоа кој прв ја почнал борбата. Меѓународното хуманитарно право врши јасна дистинкција помеѓу меѓународен и не-меѓународен вооружен конфликт. Меѓународен вооружен конфликт претставува оној вооружен конфликт во кој најмалку две држави се инволвирани. Тие се предмет на широк опсег на правна регулација, вклучувајќи ги и правилата опфатени во четирите Женевски конвенции и дополнителниот не-меѓународен вооружен конфликт претставува оној вооружен конфликт кој е ограничен на територијата на една држава, во кој се инволвирани или регуларни вооружени сили кои се борат против групи на вооружени дисиденти, или вооружени групи кои се борат меѓу себе. Многу полимитиран опсег од правила се применуваат при внатрешни вооружени конфликти и истите ја имаат својата основа во членот 3 кој што е заеднички за сите четири Женевски конвенции, како и многу е битно да се врши диференцијација помеѓу Меѓународното хуманитарно право и Законот за човекови права .

Меѓународното хуманитарно право покрива две области:

- заштита на лицата кои не учествувале или повеќе не учествуваат во борбите;
- ограничување на средствата за војување-посебни оружја и методи на војување, како воени тактики.

1.2. Опсег на заштита со меѓународното хуманитарно право

Меѓународното хуманитарно право ги заштитува оние кои не учествуваат во борбите, како цивили или медицинскиот и религиозниот воен персонал. Исто така, ги заштитува и оние кои прекинале со борбените дејства, како ранетите бродоломците и болните, како и воените заробеници. Кон овие категории на лица мора да се води сметка за нивниот живот, како и за нивниот физички и ментален интегритет. Тие исто така уживаат и правна сигурност. Мора да бидат заштитени и кон нив да се постапува хумано во сите услови, без никакви непријателски чувства и изливи. Поконкретно: забрането е да се убива или ранува непријател којшто се предад или не е во состојба да се бори; болните и ранетите мора да се прифатат и за нив да води грижа страната во конфликтот на чија територија истите се нашле. Медицинскиот персонал, набавките, болниците и амбулантите исто така мора да се заштитени. Постојат, исто така, детални правила кои се однесуваат на условите за притворање на воените заробеници и начините со кои ќе се постапува со цивилите кои ќе се најдат под власта на противничката сила. Ова ги вклучува и правата за добивање храна, засолништа и медицинска нега, како и правото за размена на пораки со нивните фамилии. Правото укажува на бројни јасно препознатливи симболи кои можат да се искористат за да се идентификуваат заштитените лица, места и објекти. Главните амблеми се црвен крст, црвена полумесечина и симболите коишто ја идентификуваат културната сопственост и објектите на цивилната заштита.

1.3. Оружје и тактики кои се ограничени со меѓународното хуманитарно право

Меѓународното хуманитарно право ги забранува сите средства и методи на војување кои:

- не успеваат да направат разлика меѓу оние коишто директно учествуваат во борбите и оние, како цивилите на пример, кои не учествуваат во борбите, како и оние кои немаат за цел да ги заштитат цивилната популација, индивидуалните цивили и цивилната сопственост;
- предизвикуваат екстремни повреди или непотребно страдање;
- предизвикуваат квалитативни и квантитативни или на подолг рок повреди и оштетувања на животната средина.

Хуманитарното право токму во таа насока ја замрзна употребата на многу оружја, вклучувајќи ги т.н. бум-бум куршуми, хемиското и биолошкото оружје, светлосните ласерски оружја, како и нагазните мини.

2. Биолошкото оружје и војување

2.1. Биолошкото оружје и војување низ историјата

Оружјето од биолошки тип се користело многу пати во историјата, од настанувањето на светот и првите конфликти, луѓе се обидуваале со помалку средства да му нанесат поголеми загуби на противникот и поекономично да ја постигнат целта. Ефикасноста и ефективноста секогаш биле на првото место. Тие тежнеле кон креирањето на оружје за масовно уништување. Употребата на отровните материи, стара е колку и човештвото. Низ историјата имаа повеќе примери за употребата на истите. Првичните идеи за бактериите се појавиле уште во далечниот 17ти век, односно со самото откривање на микроскопот како научна алатка. Поимот бактерија е воведен речиси 200 години подоцна, како деминутив на латинскиот израз *bakteria*, во превод „стап“, поради тоа што првите наводи на бактерискиот изглед биле дека тие се микроорганизми со стапчеста форма. Бактериите всушност се микроорганизми кои се едни од најстарите животни форми на планетата од нејзиното создавање до денес. Се наоѓаат насекаде од копнените површини, подземните површини сè до океаните и морињата. Првата снимена употреба на биолошки агенси ја среќаваме кај Римјаните кои користеле мртви животни во системот за снабдување со вода кој го користел непријателот. Ова имало двојни ефекти како што е намалување на непријателските сили и намалување на нивниот морал. Во периодот од 1346 до 1347 година Монголите ги катапултирале труповите контаминирани со чума над сидовите во Кафа (на Крим), принудувајќи го опколениот непријател да избега. Според некои историчари овој настан бил причина за епидемијата на чума што ја зафатила средновековна Европа убивајќи 25 милиони луѓе. Во 1710 година Руските трупи против Шведаните користеле трупови заразени со чума, во текот на 1767 година, за време на Француско-Индиската војна, Британците донирале кебиња во индиските непријателски племиња, што се користеле за завиткување на жртвите од британски војници. Во 1978 година извршен е атентат, кој подоцна завршил со смрт, од страна на Советскиот сојуз врз бугарскиот десидент Георги Марков, кој живеел во Лондон, и истиот за време на атентатот бил прободен со чадор што му инјектирало мала пелета која содржи ризин (многу токсичен, природен протеин). Во текот на 1979 година, во Свердловск, Советскиот сојуз се раширил белодробен антракс за што во 1992 година рускиот претседател Борис Елцин призна дека епидемијата е предизвикана од случајно релаксирање на спорите на антракс од советски воен микробиолошки објект. Во 90-тите години, по војната во Персискиот Залив, во Ирак беа откриени пет скриени лаборатории за борба против микроб и резерви на антракс, ботулизам и бактерии на гасна гангрена. Покрај Ирак и Русија, Северна Кореја, Иран, Египет, Израел, Кина и други нации се осомничени за разни прекршувања на договорот од 1972 година. Во 2001 година, непосредно по терористичките напади врз Светскиот трговски центар и Пентагон, антракс беше испратен преку пошта во биотерористички напади против неколку локации во Соединетите држави.

2.2. Биолошко оружје и војување од денешен аспект

Во биолошкото оружје спаѓаат микроорганизмите како што се вирусите, бактериите, габите или други токсини кои се произведуваат и се ослободуваат намерно за да предизвикаат болест и смрт кај луѓето, животните или растенијата. Биолошките агенсии, како што се антракс, токсин од ботулиум и чума можат да претставуваат многу тежок јавен здравствен предизвик од причина што предизвикуваат голем број на смртни случаи за кратко време, додека. Нападите на биотероризам, исто така, може да резултираат со епидемија, на пример, ако се користат вируси ебола или Ласа како биолошки агенсии.

Биолошкото оружје е подмножество на поголема класа на оружје, наречено оружје за масовно уништување, кое исто така вклучува хемиско, нуклеарно и радиолошко оружје. Производството и складирањето на биолошките агенсии е забранено со меѓународен договор од 1972 година кои и денес е на сила. Производството и складирањето во некои земји веројатно и сега се случува во тајност и ниедна држава не ја признава нивната употреба за време на војна и покрај тоа што нивно користење се случувало во минатото. Биолошкото оружје (биолошките борбени средства) се биолошки агенсии кои се употребуваат против непријателот со цел за намалување на неговата борбена способност. За воена примена се користат биолошки агенсии со висока заразност кои лесно се внесуваат во организмот. Нивната ефикасност се мери со помош на стапката на mortalitetot што произлегува како директна последица од нив, како и степенот на onespособenost на противникот. Биолошкото војување е намерно ширење на болести кај луѓето, животните и растенијата. Биолошкото оружје користи бактерија или вирус, во комбинација со механизам за испорака, во средина за непријателски цели, што не е подготвена да се одбрани од нападникот. Употребата на овие агенсии многу ефикасно резултира со уништување на растенија, добиток, домашни миленици и луѓе. Постои голема разновидност на генетски или традиционално модифицирани бактерии и вируси кои се отпорни на третманот со антибиотици, а кои би можеле да се користат како биолошки оружја, но некои од најчестите типови денес се бактериите, вирусите, токсините и габите. Бактериите се праисториски организми способни да инфицираат клетки и да предизвикаат болести како што се антракс и ботулизам. Вирусите се околу 1.000 пати помали од бактериите и бараат домаќин да се реплицираат. Тие се одговорни за заболувањата како што се сипаниците, заболувањата од консумирање на месо, заболувањата од ебола и зика. Некои од габите се смртоносни токсини кои се штетни за растенијата, животните и луѓето и истите предизвикуваат болести или смрт. Токсините се отровни материи што можат да се извлечат од растенијата, животните, бактериите и габите. Токсичните материи што можат да се користат како биолошко оружје вклучуваат ризин и отров од животни како што се змиите и пајациите. Во споредба со цената на програмата за нуклеарно оружје, биолошкото оружје е исклучително ефтино. Се проценува

дека 1 грам токсин може да убие 10 милиони луѓе. Прочистената форма на ботулински токсин е приближно 3 милиони пати помоќен од хемиски нервниот агенс сарин. Како споредба, ракета исполнета со токсин од ботулиум може да влијае на 16 пати поголема површина отколку што би можела да биде засегната површината со сарин. Важно е да се напомене дека иако е релативно ефтино да се произведуваат агенси за биолошко оружје во големи количини, софистицираното оружје е малку потешко да се развива и произведува. Топлината што се развива во ракетата при транспортирањето на биолошките агенси ги уништува истите и од таа причина мора дополнително да се вградува систем за ладење. Покрај тоа, складирањето на агенси за биолошко оружје бара многу напор, поради брзото распаѓање на многу од овие видови агенси. Сепак, што се однесува до оружјето за масовно уништување, биолошкото оружје е релативно ефтино за развивање и производство. Биолошкото оружје од поодамна стана познато како атомска бомба на сиромашниот човек. Современата загриженост за биолошкото оружје едноставно не вклучува поседување или непоседување оружје. Наместо тоа, загриженоста првенствено вклучува степен до кој државите имаат капацитет и намера да загрозат или извршат биолошки напад, загриженост што е особено значајно кога станува збор за програмите за биолошка заштита на државите. Секоја држава со разумно напредна фармацевтска и медицинска индустрија има можност за масовно производство на биолошко оружје. Заедно со ова е фактот дека со одредени организми, ќе бидат потребни само неколку честички за да се започне инфекција што потенцијално може да предизвика епидемија. Конвенционалното оружје експлодира еднаш и е готово. Со неколку честички на вирусот Ханта, илјадници луѓе би можеле да станат носители кои инфицираат многу луѓе. Новата ера на биологијата што се појавува во последните неколку децении се карактеризира со значително забрзани научни и технолошки развојни активности и приближување на биологијата со математиката, инженерството, хемијата, квантната механика, компјутерската наука и теоријата на информации. Додека овие случувања генерално ја подобруваат состојбата на човекот, тие исто така имаат потенцијал за злоупотреба. Новите техники и опремата за биотехнологија се шират сè повеќе со нови алатки и реални се можностите за нивно драматично проширување во наредните години. Како последица на тоа, поединци, држави и недржавни актери имаат нови можности да ја искористат достапната технологија. Новите случувања во биотехнологијата со потенцијал за злоупотреба вклучуваат технологии, каде што потенцијално пандемичните патогени микроорганизми намерно се создаваат во лабораторијата, понатаму синтетичка биологија каде што биолошките системи се дизајнирани или редизајнирани, како и технологии за уредување на гени каде што се манипулира со ДНК и т.н. ДНК организми, каде низите на нуклеинска киселина се склопени во дизајнирани облици и структури, понекогаш со „вградена“ можност за извршување на специфични механички функции. Организмите со променети карактеристики се следната генерација биолошко оружје .

2.3. Биолошка одбрана

Биолошката одбрана може да се подели на превенција, заштита, откривање, третман и деконтаминација. Превенцијата може да има повеќе форми. Во случај на биолошко војување, меѓународните режими за разоружување и инспекција може да го одвратат производството и ширењето на агенсии за биолошко војување. Разузнавачките информации можат да укажат на потенцијални закани и да дозволат преземање на превентивни активности. Примената на заштитни мерки од последиците на биолошкото војување е ограничена. Опремата како што се заштитни одела, облека, гасни маски и филтри може да обезбедат ограничена заштита во краток временски период. Сепак, дејството на биолошките агенсии, како што е антраксот, ги прави ваквите заштити главно корисни за воениот персонал и за првично загрозените лица. Антраксот може да остане активен и потенцијално смртоносен најмалку 40 години. Треба да се напомене дека антраксот е исклучок, бидејќи повеќето други агенсии не опстојуваат подолго време. Една од формите на заштита е вакцинацијата, која може да обезбеди значителна заштита од природни агенсии, иако вакцините честопати обезбедуваат ограничена или никаква заштита од генетски дизајнирани варијанти, дизајнирани да ги поразат ваквите вакцини. Целта на биолошката заштита е да се интегрираат постојаните напори на националната и домашната безбедност, медицинското, јавното здравство, разузнавачките, дипломатските и заедниците за спроведување на законот. Давателите на здравствена заштита и службениците за јавно здравје се меѓу првите редови на одбраната.

2.4. Откривањена биолошките агенсии

За време на војната во Заливот, американските и сојузничките сили претрпеле недостаток на доверливи системи за откривање на биолошки агенсии. Последователно на тоа, се развиле голем број на системи за откривање. Честопати се потребни од неколку часа до неколку дена за да се открие изложеноста на биолошко оружје. Сепак, напредокот во биотехнологијата помогна да се развијат подобри и побрзи детектори. Тековните детектори вклучуваат: Сензитивен мембрански антигенски брз тест, Заеднички систем за откривање на биолошки точки, Биолошки интегриран систем за откривање и привремен детектор за биолошки агенсии. Ако не се идентификуваат, може да се даваат големи дози на антибиотици со надеж дека нешто може да се успее. Третманот на жртвите од биолошка борба во голема мерка зависи од воспоставувањето и одржувањето на добар здравствен систем.

2.5. Деконтаминација од биолошки агенсии

За разлика од хемиското оружје, кое само по себе во текот на времето се разређува, растерува и исчезнува, биолошките агенсии, со текот на времето, можат да растат и да се размножуваат. Антраксот може да остане активен во почвата најмалку 40 години и е многу отпорен на искоренување. Сепак, со

антракс загадениот остров Груарнард во Велика Британија бил деконтаминиран, што укажува дека со помош на хемикалии, топлина или УВ зраци е можна деконтаминација.

3. Конвенција за билошко оружје

Конвенцијата за забрана на развој, производство и складирање на бактериолошко (биолошко) и токсично оружје и нивно уништување (Конвенција за биолошко оружје, кратенка: BWC, или Конвенција за биолошко и токсично оружје, кратенка: BTWC) првиот мултилатерален договор за разоружување забранува производство на цела категорија оружје. Конвенцијата била резултат на продолжените напори на меѓународната заедница за воспоставување нов инструмент што ќе го надополни Женевскиот протокол од 1925 година. Женевскиот протокол забранува употреба, но не поседување или развој на хемиско и биолошко оружје. Нацртот на Конвенцијата за биолошко оружје, поднесен од страна на Британците беше отворен за потпис на 10 април 1972 година и стапи во сила на 26 март 1975 година кога дваесет и две влади ги депонираа своите инструменти за ратификација. Конвенцијата за биолошко оружје ги обврзува 183-те држави што се нејзини потписнички од август 2019 година да го забранат развојот, производството и складирањето на биолошко и токсичното оружје. Сепак, отсуството на каков било формален режим на верификација и следење на усогласеноста ја ограничува ефикасноста на Конвенцијата. Дополнително уште пет држави ја имаат потпишано Конвенцијата за биолошко оружје, но допрва треба да го ратификуваат договорот. Обемот на забраната на Конвенцијата е дефиниран во член 1 (т.н. критериум за општа намена). Ова ги вклучува сите микроби и други биолошки агенси или токсини и нивните средства за испорака (со исклучоци за медицински и одбранбени цели во мали количини). Биолошките агенси или токсини и нивните средства за испорака не смеат да се задржат во количини што немаат оправдување или кои не се во согласност со дозволените цели. Како што е наведено во член 1 од Конвенцијата за биолошко оружје, секоја држава-членка на оваа Конвенција никогаш не презема обврски во никакви околности да развива, произведува, складира или на друг начин да стекне или задржи микробни или други биолошки агенси или токсини без оглед на нивното потекло или метод на производствена видови и во количини што немаат оправдување за профилатички заштитни или други мирни цели и оружје, опрема или средства за испорака дизајнирани да користат такви агенси или токсини за непријателски цели или во вооружен судир. Конгресот на Соединетите држави во 1989 година го донесе Актот, за борба против тероризмот со биолошко оружје, за имплементација на Конвенцијата. Законот се применува за спроведување на Конвенцијата за државите и граѓани кои ја прекршуваат Конвенцијата.

Конвенцијата има 183 држави потписнички заклучно со август 2019 година, а Танзанија е најновата што станала членка. Република Кина (Тајван)

депонирала инструмент за ратификација пред промената на седиштето на Обединетите нации во Народна Република Кина. Неколку земји се резервирани при ратификувањето на договорот од причина што не се целосно задоволни од Договорот во делот каде што е пропишано „складирањето на биолошките агенси и токсини за профилактички, заштитни или други мировремени цели“. Од земјите-членки на ООН и набудувачите на ООН кои не се членки на договорот, пет ја потпишале, но не ја ратификувале Конвенција, додека дополнителни 10 не го потпишале ниту ратификувале договорот.

4. Биолошкото оружје како алатка на меѓународниот тероризам

Од денешен аспект интересите на само една држава не се цел на современиот меѓународен тероризам и истиот не се однесува само на едно изолирано општество. Целокупната меѓународна заедница подеднакво ја чувствува неговата деструктивна моќ, што значи дека е неопходна да се познаваат сите видови на поврзаност меѓу терористичките акти и севкупните односи и состојби во меѓународната политика. Голем број на меѓународни конвенции го инкриминираат терористичкото однесување и ги обврзуваат сите земји да се борат со сите средства на правната држава против сите видови на тероризам. Од тој аспект, може да се констатира дека меѓународниот тероризам претставува збир на активности забранети со меѓународното право, насочени против поединци, групи, држави и нејзини институции. Исто така сите конвенции за заштита на човековите права и слободи во национални и меѓународни рамки се кршат со меѓународниот тероризам, со што во голема мера се загрозува хуманата, индивидуалната безбедност на луѓето кои се повеќе постануваат жртви на ова современо зло. Покрај можностите за користење во воени услови, се повеќе се зголемуваат можностите за употреба на биолошките агенси од страна на терористички организации што спаѓа во доменот на биолошкиот тероризам. Бидејќи терористите денес бараат ново, подеструктивно и пододтапно оружје, се зголемува опасноста од употреба на биолошко оружје по Студената војна, што укажува на тоа колку е поголема денес опасноста од биотерористички напад за разлика од минатото. Затоа, денес се потенцира важноста за утврдување на добро законодавство за санкционирање на злоупотребата на биолошките агенси како преземање на мерки на највисоко ниво за да се избегнат евентуални големи трагедии од кои нема враќање назад.

5. Биолошко оружје и меѓународно право

Користењето на биолошко и хемиско оружје е осудено со меѓународни декларации и договори, особено со Хашката конвенција (IV) од 1907 година, усвоена на Втората меѓународна мировна конференција во Хаг, за почитување на законите и обичаите за војување на копно, а го проширила предметот на Женевската конвенција и го опфатила и поморското војување. Напорите за зајакнување на оваа забрана резултирале со заклучок од 1925 година, со

женевскиот протокол, со кој се забранува употреба на асфиксирачки токсични агенси (хлорофос, пареа на керозин, бензин, нафта), отровни или други гасови кои обично се нарекуваат хемиско оружје, како и употреба на бактериолошки методи на војување. Вторите се подразбира дека вклучуваат не само бактерии, туку и други биолошки агенси, како што се вируси или рикерки, кои биле непознати во моментот кога бил потпишан Женевскиот протокол. Сепак, Женевскиот протокол не забранува развој, производство и складирање на хемиско и биолошко оружје. Забраната за хемиско и биолошко оружје се појавила и на агендата на осумнаесет-национални комитет за разоружување во Женева (сега наречена Конференција за разоружување) во 1968 година. Една година подоцна, Обединетите нации објавиле влијателен извештај за проблемите со хемиското и биолошкото војување и прашањето привлело посебно внимание на Генералното собрание на ООН. Во извештајот на ООН се заклучило дека одредено хемиско и биолошко оружје не може да се ограничи во нивните ефекти во просторот и времето и може да има сериозни и неповратни последици по луѓето и природата. Оваа важи и за напаѓачите и за напаѓаните нации. Кон крајот на 1960-тите, поради интересот за оваа тема Конвенцијата за биолошко и токсинско оружје била потпишана во 1972 година а стапила во сила во 1975 година.

6. Заклучок

Во овој век, широко се предвидува дека напредокот во биологијата и биотехнологијата ќе го револуционизира општеството и животот како што го знаеме. Биолошкото оружје може да биде една од најголемите закани со која што ќе се соочиме во иднина. Биолошкото војување користи нечовечки живот за да го наруши човечкиот живот. Бидејќи живите организми можат да бидат непредвидливи и неверојатно еластични, биолошкото оружје е тешко за контрола, потенцијално уништувачко на глобално ниво и е забрането на глобално ниво според бројни договори. Иако биолошкото оружје е старо како ридовите (ако не и постаро), модерната технологија носи нови грижи. Достигнувањата во технологијата за уредување на гени отвара можност за голема загриженост. Денес, сите воени и цивилни популации низ целиот свет се лесно ранливи на напад од биолошкото војување. На светот му останува да се подготви ефикасно и брзо да одговори на можната епидемија предизвикана од нов генетски инженерски биолошки агенс. Главниот проблем во воената примена на биолошкото оружје на тактичко ниво е тоа што ќе бидат потребни денови за да се покажат некои ефекти и, за разлика од нуклеарен или хемиски напад, не би можел да ги запре или уништи непријателските сили. Биолошкото војување е исто така проблематично на стратешко ниво затоа што е тешко да се запре ширењето на ефектите од тој напад, или на сојузниците или на самиот напаѓач. Ефектите од биолошкото војување и кризи имаат директно

влијание на економијата, а тешката економската ситуација и економската криза се одразуваат и на безбедносните аспекти. Заедничката цел треба да биде меѓусебното разбирање и унапредување на свеста и знаењето околу опасностите од биолошкото оружје. Потребна е поцврста регионална соработка, размена на релевантните информации, взаемна помош и координација на активностите во случај на биолошките инциденти, поддршка на регионалните иницијативи, како и ускладување и стандардизација на закони и стратегии, поради адекватниот одговор на наведените изазови. Развивање на ефикасни национални стратегии за борба против биолошкото оружје несомнено ќе даде придонес на заштитата на националните интереси, вклучувајќи ги и земјоделството, индустријата и економијата на секоја држава од регионот.

Фактот дека конвенциите се поставени, а организациите низ светот постојано ветуваат дека се подготвени за секаков предизвик, дава одредено ниво на сигурност во секојдневниот живот. Но, тековната година ни покажува дека невидливите непријатели се невозможни за сопирање како што биле секогаш во текот на целата историја. Бактериолошката војна на лабораториски создадени вируси и бактерии кои патогенски имаат потенцијал да се прошират во целиот свет нанесувајќи небројни жртви, станува реален страв. Досегашните информации укажуваат дека во 20 век доминантна е физиката, но неодамнешните откритија укажуваат дека следните 100 години веројатно ќе бидат „Биолошкиот век“. Несомнено, Првата светска војна беше хемиска, Втората Светска војна беше нуклеарна а додека големи се можностите, Третата светска војна да биде или веќе е биолошка? На крај можеме да заклучиме дека договорите и меѓународните закони се една работа, а додека пак можноста на човештвото да најде иновативни начини за убивање едни на други е сосема друга работа. Иднината на земјаните би била многу неизвесна доколку добрината во човекот не ги победи неговите зли намери од причина што многу тешка би била примената на меѓународното хуманитарно право во случај на биолошка војна.

7. Користена литература

1. Abi-Saab R. The “General principles” of humanitarian law according to the International Court of Justice; July-August 1987.
2. Berman P. The ICRC’s Advisory Service on International Humanitarian Law: The challenge of national implementation; May-June 1996.
3. Stefan R., Biological warfare and bioterrorism: a historical review, US National Library of Medicine National Institutes of Health/Journal list, 2004.<https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>.
4. Doswald-Beck L, Vité S. International humanitarian law and human rights law; March-April 1993.https://en.wikipedia.org/wiki/International_humanitarian_law.
5. Roberts A. and Guelff R. Documents on the laws of war, Oxford University Press, 2000.<https://www.britannica.com/event/Geneva-Conventions>.

6. Mangold and Goldberg, Col John Alexander, Future War, non-Lethal Weapons in the Twenty-First Century, New York: St Martin's Press, 1999.
7. Judith M., Stephen E., and William B., Germs: Biological Weapons and America's Secret War, New York, Simon and Schuster, 2001.<https://www.britannica.com/event/Biological-Weapons-Convention>.
8. Amy S., The Chemical and Biological Terrorism Threat and the U.S., 2000.
9. Милић Д., Биотероризам и употреба биолошког оружја, Ревизија за безбедност, Београд : Центар за безбедносне студије, 2010, стр. 103.
10. W. Seth Carus., A Short History of Biological Warfare: From Pre-History to the 21st Century, Center for the Study of Weapons of Mass Destruction National Defense University, Center for the Study of Weapons of Mass Destruction National Defense University Occasional Paper 12.
11. Ram K. D., Manglesh K. S., Padma S., and Pallavi G., Indian Journal of Medical Research, 2010 Nov.<https://www.cdc.gov/hantavirus/hps/transmission.html>.
12. Јовић Р., Савић А.: Биотероризам, биолошки рат и биолошко оружје, Институт за политичке студије, Београд, 2004, стр. 62.
13. Anthony H. Cordesman Arleigh A. B., The Intelligence Lessons of the Iraq War(s), Chair in Strategy Center for Strategic and International Studies, Second Rough Working Draft: August 6, 2004.
14. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Anthrax in humans and animals, Fourth edition, World Health Organization 2008.